

Sygn. akt III UK 57/17

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 18 kwietnia 2018 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Dawid Miąsik (przewodniczący)

SSN Piotr Prusinowski (sprawozdawca)

SSN Andrzej Wróbel

w sprawie z odwołania Z. M.
od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w Z.
o prawo do emerytury górniczej,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych
w dniu 18 kwietnia 2018 r.,
skargi kasacyjnej odwołującego się od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 7 grudnia 2016 r., sygn. akt III AUa (...),

**uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje Sądowi
Apelacyjnemu w (...) do ponownego rozpoznania i orzeczenia o
kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 25 września 2015 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Z. odmówił Z. M. prawa do emerytury górniczej, ponieważ wnioskodawca udowodnił okres pracy górniczej do dnia 31 sierpnia 2015 r., w wymiarze 23 lata 1

miesiąc i 18 dni (wobec wymaganych 25 lat), w tym 18 lat 6 miesięcy i 25 dni pracy górniczej określonej w art. 50c ust. 1 ustawy emerytalnej (wobec wymaganych 15 lat).

Ubezpieczony kontestował decyzję. Wskazał, że staż pracy górniczej należy uzupełnić okresem służby wojskowej.

Sąd Okręgowy w T. wyrokiem z dnia 30 marca 2016 r. zmienił zaskarżoną decyzję w ten sposób, że przyznał wnioskodawcy prawo do emerytury górniczej od dnia 7 września 2015 r. Sąd ten ustalił, że Z. M., ur. 24 października 1964 r., w okresie od 22 września 1982 r. do 30 września 1999 r. był zatrudniony w pełnym wymiarze czasu pracy w Kopalniach i Zakładach (...) „S.I” w T. - Kopalnia (...), przy czym w okresie od 22 września 1982 r. do dnia 27 października 1983 r. stale i w pełnym wymiarze wykonywał pracę górniczą w kopalni siarki na stanowisku operator ciągników na polach górniczych. W trakcie zatrudnienia w tym zakładzie pracy odwołujący w okresie od 28 października 1983 r. do 19 października 1985 r. został powołany do odbycia zastępczej służby wojskowej, po zakończeniu której zgłosił się do pracy w dniu 18 listopada 1985 r. podejmując zatrudnienie na uprzednio zajmowanym stanowisku i do dnia 31 grudnia 1988 r. wykonywał stale i w pełnym wymiarze pracę górniczą na stanowisku operatora ciągników na polach górniczych.

Kwalifikując stan faktyczny sprawy, Sąd pierwszej instancji zaznaczył, że spełnione zostały warunki z art. 120 ust. 1 ustawy o powszechnym obowiązku obrony RP (według późniejszego oznaczenia art. 125 ust. 1 ustawy) do zaliczenia służby wojskowej do okresu, od którego wymagane jest uzyskanie prawa do emerytury górniczej. Po zaliczeniu służby wojskowej (2 lata i 23 dni) do okresu pracy górniczej uwzględnionego przez organ rentowy (23 lata 1 miesiąc i 18 dni), okazuje się, że wnioskodawca legitymuje się ponad 25 latami pracy górniczej łącznie z równorzędną pracą górniczą (25 lat 2 miesiące i 11 dni). Konkluzja ta, w ocenie Sądu Okręgowego, dawała podstawę do zmiany zaskarżonej decyzji.

Sąd Apelacyjny w (...) wyrokiem z dnia 7 grudnia 2016 r. zmienił zaskarżony wyrok i oddalił odwołanie. Wskazał, że w sprawie zastosowanie mają przepisy dotyczące emerytur górniczych obowiązujące od dnia 1 stycznia 2007 r., wprowadzone ustawą z dnia 27 lipca 2005 r. o zmianie ustawy o emeryturach i

rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz ustawy - Karta Nauczyciela (Dz.U. Nr 167, poz. 1397 ze zm.). Ustawa ta uchyliła dotychczas obowiązujące art. 34-38 oraz art. 48-49 ustawy o emeryturach i rentach i wprowadziła rozdział 3a "Emerytury górnicze". Zgodnie z art. 3 ust. 1 ustawy zmieniającej, prawo do emerytury górniczej na dotychczasowych warunkach (obowiązujących w dniu 31 grudnia 2006 r.) zachowały osoby, które do dnia 31 grudnia 2008 r. spełniły warunki do emerytury górniczej określone w art. 34 lub w art. 48-49 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Ubezpieczony zaś wiek emerytalny - 50 lat - osiągnął 24 października 2014 r. W jego więc przypadku prawo do emerytury uwarunkowane jest posiadaniem stażu emerytalnego wynoszącego (dla mężczyzn) 25 lat pracy górniczej i równorzędnej, w tym co najmniej 15 lat pracy górniczej, o której mowa w art. 50c ust. 1 ustawy (art. 50a ust. 2).

Sąd drugiej instancji podkreślił, że zasadniczym problemem w sprawie jest dopuszczalność doliczenia na podstawie art. 50a ustawy emerytalnej (obowiązującego od 1 stycznia 2007 r.) do stażu pracy górniczej okresu służby wojskowej w okresie trwania stosunku pracy. Odpowiadając na to zagadnienie wskazał, że według aktualnie obowiązującego art. 50b ustawy emerytalnej, przy ustalaniu prawa do emerytury górniczej uwzględnia się okresy pracy górniczej i pracy równorzędnej z pracą górniczą, będące okresami składkowymi lub nieskładkowymi w rozumieniu ustawy, z tym że okresy pracy górniczej i pracy równorzędnej z pracą górniczą uwzględnia się, jeżeli praca ta wykonywana była co najmniej w połowie wymiaru czasu pracy. Obowiązujący do dnia 31 grudnia 2006 r. art. 35 ustawy emerytalnej w stażu uprawniającym do emerytury górniczej wskazywał trzy rodzaje okresów: okresy pracy górniczej, okresy pracy równorzędnej z pracą górniczą oraz okresy zaliczane do pracy górniczej. Po jego uchyleniu, art. 50b ustawy wymienia jedynie okresy pracy górniczej oraz okresy pracy równorzędnej z pracą górniczą. Wspomniana zmiana legislacyjna, przy zachowaniu dotychczasowego rozumienia pojęć "okresy pracy górniczej" i "okresy pracy równorzędnej z pracą górniczą", w sposób wyraźny wskazuje na zaostrenie wymagań prawa do emerytury górniczej na podstawie art. 50a ustawy emerytalnej.

W konsekwencji uchylenia art. 38 ustawy emerytalnej i braku jego odpowiednika w przepisach rozdziału 3a Działu II ustawy emerytalnej,

uwzględnieniu w stażu pracy górniczej i równorzędnej z pracą górniczą podlegają tylko te okresy nieskładkowe z art. 7 ustawy, o jakich mowa w art. 50e, a więc okresy niezdolności do pracy z tytułu wypadku przy pracy albo choroby zawodowej, za które wypłacone zostało wynagrodzenie lub zasiłek chorobowy albo świadczenie rehabilitacyjne. Natomiast nie ma możliwości doliczenia do wymaganego stażu pracy, uprawniającego do emerytury górniczej okresów zaliczanych do pracy górniczej, jakimi były wymienione w art. 38 okresy składkowe z art. 6 ust. 1 pkt 4- 8 ustawy emerytalnej, w tym także okresy czynnej służby wojskowej (tak: wyrok Sądu Najwyższego z dnia 1 kwietnia 2014 r., I UK 366/13, LEX nr 1455428).

Kierując się powyższym wywoдем, Sąd odwoławczy uznał, że okres czynnej służby wojskowej nie wchodzi do stażu pracy, uprawniającego do emerytury górniczej z art. 50a ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, wobec czego wnioskodawca nie spełnił warunków do dochodzonego świadczenia.

Skargę kasacyjną wywiódł wnioskodawca, zaskarżył wyrok w całości, zarzucając mu naruszenie art. 120 ust. 1 ustawy z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej (jednolity tekst: Dz.U. z 2016 r., poz. 1534), w brzmieniu obowiązującym w okresie od 28 października 1983 r. do 19 października 1985 r. (w okresie odbywania przez ubezpieczonego zasadniczej służby wojskowej), w związku z art. 50a ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych poprzez ich błędną wykładnię polegającą na przyjęciu, że okres odbytej przez ubezpieczonego, zasadniczej służby wojskowej nie wlicza się do stażu pracy wymaganego do nabycia prawa do emerytury górniczej w związku z aktualnym brzmieniem ustawy emerytalnej mając na względzie, że:

a) spełnienie przesłanek o których mowa w art. 120 ust. 1 ustawy o powszechnym obowiązku obrony RP, w brzmieniu obowiązującym do dnia 21 października 2005 r., gwarantowało, że okres odbywania zasadniczej służby wojskowej należy traktować jako okres odbywania służby wojskowej o którym mowa w art. 6 ust. 1 pkt 4 ustawy emerytalnej, a co za tym idzie również jako okres zatrudnienia, to jest okres wykonywania pracy górniczej o której mowa w art. 50a cytowanej ustawy,

b) art. 120 ust. 1 ustawy o powszechnym obowiązku obrony RP, w ocenie ubezpieczonego stanowi *lex specialis* w odniesieniu do art. 50 a ustawy o emeryturach i rentach z FUS z uwagi na stanowienie samodzielnej podstawy prawnej nabycia uprawnień emerytalnych.

Kierując się zgłoszonym zarzutem, skarżący domagał się uchylenia zaskarżonego wyroku i oddalenie apelacji z uwzględnieniem kosztów postępowania kasacyjnego, ewentualnie uchylenia zaskarżonego wyroku w całości i przekazania sprawy Sądowi Apelacyjnemu w (...) do ponownego rozpoznania z orzeczeniem o kosztach postępowania kasacyjnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna oparta została na podstawach uzasadniających uchylenie zaskarżonego wyroku.

Kwestia prawna podniesiona przez Sąd Apelacyjny była już przedmiotem oceny Sądu Najwyższego. W wyroku z dnia 3 sierpnia 2016 r., I UK 283/15, LEX nr 2148646, przesądzono, że czas odbywania przez ubezpieczonego zasadniczej służby wojskowej w okresie obowiązywania kolejno art. 108 ust. 1, art. 120 ust. 1, art. 125 ust. 1 i ponownie art. 120 ust. 1 ustawy z 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej zalicza się - przy spełnieniu określonych w tejże ustawie warunków - do stażu pracy górniczej uprawniającej do emerytury górniczej z mocy art. 50a ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Sąd Najwyższy w składzie rozpoznającym niniejszą sprawę w pełni identyfikuje się z tym zapatrywaniem. Oznacza to, że konieczne jest przybliżenie argumentów wskazanych w wymienionym judykacie. Dodać wcześniej wypada, że rozstrzygnięcie to zapadło w analogicznym stanie faktycznym. Ubezpieczony w tej sprawie odbywał służbę wojskową w okresie od dnia 16 lipca 1982 r. do dnia 12 kwietnia 1984 r., a wiek emerytalny uzyskał po dniu 31 grudnia 2008 r.

Sąd Najwyższy argumentował, że uprawnienia emerytalne górników regulowały kompleksowo dwie kolejne ustawy z dnia 28 maja 1957 r. o zaopatrzeniu emerytalnym górników i ich rodzin (Dz.U. Nr 32, poz. 139 z późn. zm.) i z dnia 1 lutego 1983 r. o zaopatrzeniu emerytalnym górników i ich rodzin (jednolity tekst: Dz.U. z 1995 r. Nr 30, poz. 154 z późn. zm.). Przepisy art. 11 pierwszej z

wymienionych ustaw oraz art. 9 drugiej ustawy przewidywały uwzględnienie okresów zaliczalnych do pracy górniczej w stażu uprawniającym do emerytury górniczej z obniżonego wieku. Wraz z wejściem w życie ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2015 r., poz. 748 z późn. zm.), z mocy jej art. 195 pkt 6 uchylono ostatnią z wymienionych ustaw. Uprawnienia do górniczej emerytury dla pracowników urodzonych przed 1 stycznia 1949 r. uregulowano w art. 34-38 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, zaś dla pracowników urodzonych po 31 grudnia 1948 r., a przed 1 stycznia 1969 r. - w art. 34 oraz art. 48 w zw. z art. 49 tej ustawy. W odniesieniu do osób urodzonych przed 1 stycznia 1949 r. utrzymano dotychczasowe prawo do emerytury górniczej dla pracowników spełniających łącznie warunek wieku 55 lat oraz okresu pracy górniczej wynoszącego wraz z okresami pracy równorzędnej i okresami zaliczalnymi do pracy górniczej co najmniej 20 lat dla kobiet i 25 lat dla mężczyzn, w tym co najmniej 5 lat "czystej" pracy górniczej oraz obniżono wiek emerytalny do 50 lat dla kobiet posiadających co najmniej 20 lat i mężczyzn mających co najmniej 25 lat pracy górniczej, równorzędnej i okresów zaliczalnych, w tym co najmniej 15 lat "czystej" pracy górniczej, zachowując prawo do zaliczania do wymaganego stażu pracy górniczej niektórych okresów w wymiarze półtorakrotnym. Dla górników w tym przedziale wiekowym nie przewidziano prawa do emerytury bez względu na wiek, albowiem osoby te, mające w chwili wejścia w życie ustawy 50 lat i więcej, nabywały uprawnienia emerytalne na podstawie art. 34 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, a zatem z chwilą ukończenia 50 roku życia. W razie niewykazania wymaganego tym przepisem okresu pracy górniczej, ubezpieczeni ci mogli uzupełnić staż zgodnie z art. 36 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach z FUS w związku z art. 21 ustawy z 26 listopada 1998 r. o dostosowaniu górnictwa węgla kamiennego do funkcjonowania w warunkach gospodarki rynkowej oraz szczególnych uprawnieniach i zadaniach gmin górniczych (Dz.U. Nr 162, poz. 1112 z późn. zm.). Te same uprawnienia, a także prawo do emerytury górniczej bez względu na wiek dla pracowników posiadających co najmniej 25-letni okres pracy górniczej wykonywanej pod ziemią stale i w pełnym wymiarze czasu pracy, zagwarantowano osobom urodzonym po 31 grudnia 1948 r., a przed 1

stycznia 1969 r., jeżeli nie przystąpiły do otwartego funduszu emerytalnego, warunki do uzyskania emerytury określone w przepisach spełniły do końcowej daty wyznaczonej pierwotnie na dzień 31 grudnia 2006 r., a następnie 31 grudnia 2007 r. oraz rozwiązały stosunek pracy. Z mocy ustawy z 27 lipca 2005 r. o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz ustawy - Karta Nauczyciela (Dz.U. Nr 167, poz. 1397 z późn. zm.) uchylono z dniem 1 stycznia 2007 r., art. 34-38 oraz art. 48 i 49 ustawy, regulujące prawo do emerytury górniczej dla pracowników urodzonych przed 1 stycznia 1949 r. oraz niektórych pracowników urodzonych po 31 grudnia 1948 r., a przed 1 stycznia 1969 r., zastępując je przepisami dodanego do Działu II ustawy Rozdziału 3a, zatytułowanego "Emerytury górnicze".

Na podstawie przepisów przejściowych, to jest art. 3 ustawy zmieniającej zapewniono prawo do emerytury górniczej na dotychczasowych warunkach niektórym pracownikom urodzonym po 31 grudnia 1948 r., a przed 1 stycznia 1969 r.

Problem w tym, że dawne art. 34-38 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, statuuąc wymagany dla nabycia prawa do emerytury górniczej okres pracy górniczej wraz z okresami pracy równorzędnej i okresami zaliczalnymi do pracy górniczej, pozwalały na uwzględnienie w tymże stażu - właśnie jako okresów zaliczalnych do pracy górniczej - wymienionych w art. 6 ust. 1 pkt 4 w związku z art. 38 ustawy, okresów czynnej służby wojskowej w Wojsku Polskim lub okresów jej równorzędnych albo okresów zastępczych form służby wojskowej. Wobec tego, że art. 50a statuuje wśród przesłanek nabycia prawa do emerytury górniczej z obniżonego wieku wymagany okres pracy górniczej łącznie z okresami pracy równorzędnej, a w Rozdziale 3a Działu II ustawy o emeryturach i rentach z FUS brak jest odpowiednika dawnego art. 38 tej ustawy, w literaturze wyrażany jest pogląd, iż nie ma obecnie możliwości uwzględnienia w wymaganym stażu pracy uprawniającym do emerytury górniczej tzw. okresów zaliczalnych do pracy górniczej, jakimi były okresy składkowe z art. 6 ust. 1 pkt 4-8, ust. 2 pkt 2, 3 i 5-8 oraz okresy nieskładkowe z art. 7 pkt 1-7, 9 i 12, a zatem także okresy czynnej służby wojskowej (*Emerytury i renty z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych*.

Emerytury pomostowe. Komentarz, red.B. Gudowskiej i K. Ślebzaka, Warszawa 2013, s. 391).

W ocenie Sądu Najwyższego rozstrzygnięcia niniejszego problemu prawnego należy jednak szukać nie tyle na gruncie przepisów Rozdziału 3a Działu II ustawy o emeryturach i rentach z FUS, ile w obowiązujących w okresie odbywania przez ubezpieczonego czynnej służby wojskowej przepisach ustawy z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej (jednolity tekst: Dz.U. z 2015 r., poz. 827), a ściślej: art. 108 ust. 1a następnie art. 120 ust. 1, art. 125 ust. 1 i ponownie art. 120 ust. 1 tej ustawy, które stanowiły, że pracownikowi, który w ciągu trzydziestu dni od zwolnienia z zasadniczej lub okresowej służby wojskowej podjął pracę, czas odbywania służby wojskowej wlicza się do okresu zatrudnienia w zakładzie pracy, w którym podjął pracę w zakresie wszelkich uprawnień wynikających z Kodeksu pracy oraz przepisów szczególnych. Treść powołanych przepisów wskazywała, że okres służby wojskowej traktuje się tak samo jak wykonywanie w tym czasie pracy przez pracownika. Jeżeli pracownik wrócił do zakładu pracy, jego zatrudnienie przed służbą wojskową, okres służby wojskowej i okres pracy po służbie wojskowej traktowano tak, jakby to był nieprzerwany okres zatrudnienia w tym samym zakładzie pracy.

Dodać do tego wypada, że w judykaturze formułuje się tezę, iż generalnie zasadą jest wliczenie okresu zasadniczej służby wojskowej do okresu zatrudnienia (art. 301 k.p.). Jeżeli pracownik wrócił do zakładu pracy, jego zatrudnienie przed służbą wojskową, okres służby wojskowej i okres pracy po służbie wojskowej traktowano tak, jakby to był nieprzerwany okres zatrudnienia w tym samym zakładzie pracy. Okres takiej służby jest zatem okresem zaliczanym do pracowniczego stażu zatrudnienia i od chwili tego zaliczenia stanowi z nim jedność oraz dzieli w przyszłości jego los. Problem wliczenia okresu zasadniczej służby wojskowej do okresu zatrudnienia powinien być rozstrzygnięty na podstawie przepisów obowiązujących w dacie podjęcia zatrudnienia po zakończeniu służby wojskowej. Okres służby wojskowej jest bowiem okresem zaliczanym do stażu pracowniczego w tym momencie i z nim "ciągniony". Aktualnie obowiązujące (odmienne) przepisy nie zmieniają tej oceny, jeśli zaliczenie okresu służby

wojskowej nastąpiło z mocy prawa w dacie podjęcia zatrudnienia po zakończeniu służby wojskowej wobec spełnienia ku temu odpowiednich przesłanek (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 18 grudnia 2012 r., II PK 138/12, LEX nr 1619629).

Przepis art. 108 ust. 1, a następnie art. 120 ust. 1 ustawy o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej nadawał żołnierzom zasadniczej lub okresowej służby wojskowej szczególne uprawnienia, nakazując wliczenie czasu odbywania służby wojskowej do okresu zatrudnienia w zakładzie pracy, w którym żołnierz podjął pracę, w zakresie wszelkich uprawnień wynikających nie tylko z Kodeksu pracy (a zatem prawnopracowniczych), ale także z przepisów szczególnych. Z uregulowania tego wynikała zatem czytelna i językowo jednoznaczna zasada, że pracownikowi, który we wskazanym terminie po zakończeniu służby wojskowej podjął pracę u pracodawcy, u którego był zatrudniony w chwili powołania do tej służby, czas odbywania służby wojskowej wlicza się do okresu zatrudnienia w zakładzie pracy, w którym podjął pracę, w zakresie wszelkich uprawnień wynikających z Kodeksu pracy oraz przepisów szczególnych. Powołane przepisy statuowały zatem fikcję prawną, odnoszącą się do wszelkich (tak z zakresu prawa pracy, jak i zabezpieczenia społecznego - *lege non distinguente nec nostrum est distinguere*) przepisów szczególnych.

Kierując się tym zapatrywaniem, w judykaturze podjęto problematykę kwalifikacji służby wojskowej do celów emerytalnych, akcentując konieczność rozważania tej kwestii z uwzględnieniem przepisów obowiązujących w okresie pełnienia przez ubezpieczonego służby wojskowej, a nie regulacji obowiązującej aktualnie. I tak w wyroku z dnia 6 kwietnia 2006 r., III UK 5/06, OSNP 2007 nr 7-8, poz. 108) wyrażono pogląd, że wykładnia gramatyczna powołanych unormowań (chodziło o art. 124 i art. 125 ustawy z dnia 30 stycznia 1969 r. o powszechnym obowiązku wojskowym - jednolity tekst: Dz.U. z 1963 r. Nr 20, poz. 108 z późn. zm.) nie powinna nasuwać wątpliwości, iż okres odbytej czynnej (zasadniczej) służby wojskowej przez pracownika zatrudnionego poprzednio w szczególnych warunkach pracy, który po zakończeniu tej służby zgłosił swój powrót do tego zatrudnienia, traktuje się tak samo jak wykonywanie takiej pracy, a skoro okres ten podlega zaliczeniu do okresu zatrudnienia w zakresie wszelkich uprawnień uzależnionych od ilości lat pracy w szczególnych warunkach, to uwzględnia się go także do stażu

pracy wymaganego do nabycia prawa do emerytury w niższym wieku emerytalnym. Pogląd ten już na gruncie przepisów pierwotnie art. 108, a następnie art. 120 i art. 125 oraz ponownie art. 120 aktualnie obowiązującej ustawy o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej był wyrażany także w kolejnych wyrokach Sądu Najwyższego (por. wyroki z dnia 22 października 2009 r., I UK 126/09, OSNP 2011 nr 7-8, poz. 12; z dnia 25 stycznia 2010 r., I UK 239/09, LEX nr 577820; z dnia 25 lutego 2010 r., II UK 215/09, OSNP 2011 nr 15-16, poz. 219; z dnia 25 lutego 2010 r., II UK 219/09, LEX nr 590248; z dnia 17 maja 2012 r., I UK 399/11, LEX nr 1211140; z dnia 24 maja 2012 r., II UK 265/11, LEX nr 1227192; z dnia 4 grudnia 2013 r., II UK 217/13, LEX nr 1408682 i z dnia 8 kwietnia 2014 r., II UK 424/13, LEX nr 1466629).

Zasadniczą rolę w wyjaśnianiu tego problemu należy przypisać uchwale siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 16 października 2013 r., III UZP 6/13 (OSNP 2014 nr 3, poz. 42 i OSP 2014 nr 12, poz. 110 z glosą K. Antonowa), w której stwierdzono, że czas zasadniczej służby wojskowej odbytej w okresie obowiązywania art. 108 ust. 1 ustawy z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej (Dz.U. Nr 44, poz. 220, w brzmieniu obowiązującym do dnia 31 grudnia 1974 r.) zalicza się - na warunkach wynikających z tego przepisu - do okresu pracy wymaganego do nabycia prawa do emerytury w niższym wieku emerytalnym (art. 184 w związku z art. 32 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, jednolity tekst: Dz.U. z 2009 r. Nr 153, poz. 1227 z późn. zm.).

W uzasadnieniu tej uchwały powiększony skład Sądu Najwyższego stwierdził, że rozstrzygany problem nie dotyczy ujmowania zasadniczej służby wojskowej jako okresu składkowego (albo zaliczalnego w rozumieniu poprzednich regulacji emerytalnych), lecz sprowadza się do określenia, czy ta służba jest równoznaczna z okresem pracy w szczególnych warunkach, wymaganym do nabycia wcześniejszej emerytury. Sąd Najwyższy wyraźnie zaznaczył, że na gruncie przepisów ubezpieczeniowych okres zasadniczej służby wojskowej nie jest obecnie i nigdy nie był okresem zatrudnienia (pozostawania w stosunku pracy), a to oznacza, że w okresie odbywania zasadniczej służby wojskowej żołnierz nie był pracownikiem zatrudnionym w szczególnych warunkach. Uwzględnienie okresu tej

służby w stażu ubezpieczeniowym (jako okresu zaliczalnego albo równorzędnego), było możliwe - co najwyżej - tylko na podstawie odrębnego przepisu. Zgodnie z obowiązującym przed dniem 1 stycznia 1975 r. brzmieniem art. 108 ust. 1 ustawy o powszechnym obowiązku obrony PRL, okres odbytej zasadniczej lub okresowej służby wojskowej zaliczał się do okresu zatrudnienia, w zakresie wszelkich uprawnień związanych z zatrudnieniem, pracownikom, którzy po odbyciu tej służby podjęli zatrudnienie w tym samym zakładzie pracy, w którym byli zatrudnieni przed powołaniem do służby albo w tej samej gałęzi pracy. Dodatkowo art. 106 ust. 1 tej ustawy nakazywał pracodawcy, który zatrudniał pracownika w dniu powołania do zasadniczej służby wojskowej, jego zatrudnienie na poprzednio zajmowanym stanowisku lub na stanowisku równorzędnym pod względem rodzaju pracy oraz zaszeregowania osobistego, jeżeli w ciągu 30 dni od dnia zwolnienia z tej służby pracownik zgłosił swój powrót do zakładu pracy w celu podjęcia zatrudnienia. Z kolei szczegółowe zasady zaliczenia zasadniczej służby wojskowej do okresu zatrudnienia zostały uregulowane w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 22 listopada 1968 r. w sprawie szczególnych uprawnień żołnierzy i ich rodzin (Dz.U. Nr 44, poz. 318 z późn. zm.), które w § 5 ust. 1 ustalało, że pracownikowi, który podjął zatrudnienie po odbyciu służby, należało zaliczyć okres odbytej służby wojskowej do okresu zatrudnienia w zakresie uprawnień uzależnionych od liczby lat pracy w danym zakładzie lub gałęzi pracy oraz w zakresie szczególnych uprawnień uzależnionych od wykonywania pracy na określonym stanowisku lub w określonym zawodzie. Z przywołanych regulacji - zdaniem powiększonego składu Sądu Najwyższego - wynikała zasada, zgodnie z którą pracownikowi, który we wskazanym terminie (30-dniowym) po zakończeniu służby wojskowej podjął pracę u tego pracodawcy, u którego był zatrudniony w chwili powołania do tej służby, okres służby był wliczany do okresu zatrudnienia w zakresie szczególnych uprawnień uzależnionych od wykonywania pracy na określonym stanowisku lub w określonym zawodzie. Przepisy ustanawiały zatem fikcję prawną, z której wynikało, że pracownik zatrudniony w szczególnych warunkach, który po zakończeniu czynnej służby wojskowej powrócił do tego samego zatrudnienia w odpowiednim terminie, zachowywał - w okresie pełnienia tej służby - status pracownika zatrudnionego w szczególnych warunkach w rozumieniu przepisów emerytalnych.

Powyższa zasada nie obowiązywała jednak wówczas, gdy okres służby wojskowej przypadał w innym czasie niż okres zatrudnienia.

Sąd Najwyższy podkreślił, że ustawa z dnia 30 stycznia 1959 r. o powszechnym obowiązku wojskowym i ustawa z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej regulowała zasadniczą służbę wojskową, a jej przepisy gwarancyjne (odpowiednio art. 125 tej pierwszej oraz art. 108 ust. 1 tej drugiej) miały znaczenie dla uprawnień pracowniczych, zaliczając okres służby wojskowej do okresu zatrudnienia w zakresie wszelkich uprawnień uzależnionych od ilości lat pracy albo od ciągłości pracy w danym zawodzie lub służbie bądź w szczególnych warunkach, od których zależy nabycie tych uprawnień (art. 125 ustawy z 1959 r.) oraz w zakresie wszelkich uprawnień związanych z tym zatrudnieniem, jeżeli po odbyciu tej służby podjął on zatrudnienie w tym samym zakładzie pracy, w którym był zatrudniony przed powołaniem do służby (art. 108 ustawy z 1967 r.), niemniej jednak nie może budzić wątpliwości, że znajdują one zastosowanie także w zakresie kwalifikowania takiej służby do okresów ubezpieczenia społecznego. Zasadnicza służba wojskowa była traktowana jako okres zaliczany do okresów zatrudnienia (w przepisach dekretu z 1954 r., w ustawie o p.z.e. - także w ustawach szczególnych z dnia 28 maja 1957 r. o zaopatrzeniu emerytalnym górników i ich rodzin oraz z dnia 23 stycznia 1968 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników kolejowych i ich rodzin), a więc jako taka nie dawała samoistnie prawa do emerytury, podlegając doliczeniu do okresów zatrudnienia (pracy) i okresów z nimi równorzędnych. Dopiero w ustawie o z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz.U. Nr 40, poz. 267 z późn. zm.) okres służby wojskowej został potraktowany, jako okres równorzędny z okresem zatrudnienia, a następnie, jako okres składkowy na podstawie ustawy o rewaloryzacyjnej. W tym czasie - poza wymienionymi wyżej przepisami ubezpieczeniowymi - obowiązywała także ustawa z 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony, gwarantująca pracownikowi, po spełnieniu warunków w niej wskazanych (określonych w art. 106 ust. 1), wliczenie okresu służby wojskowej do okresu zatrudnienia w zakresie wszelkich uprawnień związanych z tym zatrudnieniem, jeżeli po odbyciu tej służby podjął on zatrudnienie w tym samym zakładzie pracy, w którym był zatrudniony przed powołaniem do

służby, oraz rozporządzenie wykonawcze z 1968 r., według którego pracownikowi, który podjął zatrudnienie (stosownie do zasad określonych w § 1 lub 2), zalicza się okres odbytej służby wojskowej do okresu zatrudnienia w zakresie uprawnień uzależnionych od ilości lat pracy w danym zakładzie lub gałęzi pracy oraz w zakresie szczególnych uprawnień uzależnionych od wykonywania pracy na określonym stanowisku lub w określonym zawodzie. Tak więc z językowej wykładni tego przepisu, w sposób niebudzący wątpliwości wynika, że pod rządem ustawy z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej i wydanego na jej podstawie (art. 108 ust. 4) rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 22 listopada 1968 r. w sprawie szczególnych uprawnień żołnierzy żołnierzowi zatrudnionemu przed powołaniem do czynnej służby wojskowej w warunkach szczególnych (I kategorii zatrudnienia), który po zakończeniu tej służby podjął zatrudnienie w tych samych warunkach czas odbywania służby wojskowej wliczał się do okresu zatrudnienia w zakresie wszelkich uprawnień związanych z zatrudnieniem przed powołaniem do służby wojskowej oraz w zakresie szczególnych uprawnień uzależnionych od wykonywania pracy na określonym stanowisku lub w określonym zawodzie. Oznacza to, że w powyższych okolicznościach taki okres służby wojskowej jest nie tylko okresem służby w rozumieniu art. 6 ust. 1 pkt 4 ustawy o emeryturach i rentach, ale także okresem pracy w szczególnych warunkach w rozumieniu § 3 i 4 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. Innymi słowy, jeżeli zostały spełnione przez pracownika wskazane wyżej warunki powrotu do poprzedniego zatrudnienia zostaje zachowana tzw. ciągłość pracy, a okres zasadniczej służby wojskowej jest okresem zatrudnienia na takich samych warunkach, jak przed powołaniem do tej służby.

Rozważania prawne zawarte w powołanej wyżej uchwale powiększonego składu Sądu Najwyższego znalazły odzwierciedlenie w kilku późniejszych orzeczeniach, w których - do celów emerytalnych - poddawano kwalifikacji okresy niezawodowej służby wojskowej pełnionej przez ubezpieczonego (por. przykładowo wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 21 stycznia 2014 r., I UK 96/13, LEX nr 1498597; z dnia 6 lutego 2014 r., II UK 349/12, LEX nr 1660824 oraz z dnia 8 kwietnia 2014 r., II UK 424/13, LEX nr 1466629, a także wyroki Sądów Apelacyjnych: w Gdańsku z dnia 14 listopada 2013 r., III AUa 369/13, LEX nr 1415843; w Łodzi z dnia 23

stycznia 2014 r., III AUa 422/13, LEX nr 1430714; w Białymstoku z dnia 8 lipca 2014 r., III AUa 148/14, LEX nr 1493855, w Łodzi z dnia 11 lipca 2014 r., III AUa 96/14, LEX nr 1511682 oraz w Szczecinie z dnia 16 października 2014 r., III AUa 105/14, LEX nr 1624028).

Kontynuacją tej linii poglądów judykatury jest uchwała Sądu Najwyższego z dnia 2 lipca 2015 r., III UZP 4/15 (OSNP 2015 nr 12, poz. 164), w której stwierdzono, że okres zasadniczej lub okresowej służby wojskowej odbytej w czasie od 29 listopada 1967 r. do 31 grudnia 1974 r. zalicza się do okresu pracy w szczególnych warunkach wymaganego do nabycia prawa do emerytury w niższym wieku emerytalnym (art. 184 w związku z art. 32 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, jednolity tekst: Dz.U. z 2013 r., poz. 1440 z późn. zm.) także w sytuacji, gdy ubezpieczony bezpośrednio przed powołaniem do służby wojskowej pracował w warunkach szczególnych oraz po zwolnieniu z tej służby podjął w innym zakładzie pracy zatrudnienie niestanowiące pracy w szczególnych warunkach, jeżeli zostały spełnione przesłanki, o których mowa w art. 108 ust. 1 ustawy z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej (Dz.U. Nr 44, poz. 220, w brzmieniu obowiązującym do dnia 31 grudnia 1974 r.) oraz w § 2-5, 7 i 8 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 22 listopada 1968 r. w sprawie szczególnych uprawnień żołnierzy i ich rodzin (Dz.U. Nr 44, poz. 318, w brzmieniu obowiązującym do dnia 31 grudnia 1974 r.). Wreszcie w uchwale z dnia 14 lipca 2016 r., III UZP 9/16 (niepublikowanej) Sąd Najwyższy wyraził pogląd, że czas odbywania zasadniczej służby wojskowej w okresie obowiązywania art. 125 ust. 1 ustawy z dnia 26 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej w brzmieniu ustalonym w jednolitym tekście (Dz.U. z 1984 r. Nr 7, poz. 31) do zmiany tego przepisu z dniem 9 grudnia 1991 r. zalicza się na warunkach określonych w tym przepisie - do okresu zatrudnienia w pełnym wymiarze czasu pracy w zakładach wymienionych w załącznikach nr 2 i 3 ustawy z dnia 19 czerwca 1997 r. w zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest (jednolity tekst: Dz.U. z 2004 r. Nr 3, poz. 20 z późn. zm.), wymaganego do nabycia prawa do świadczenia przedemerytalnego, o którym mowa w art. 6 ust. 1

tej ustawy w związku z art. 2 ustawy z dnia 30 czerwca 2004 r., o świadczeniach przedemerytalnych (jednolity tekst: Dz.U. z 2013 r., poz. 170 z późn. zm.).

Mając na uwadze zaprezentowaną wyżej linię orzeczniczą należy stwierdzić, że czas odbywania przez ubezpieczonego zasadniczej służby wojskowej w okresie obowiązywania kolejno art. 108 ust. 1, art. 120 ust. 1, art. 125 ust. 1 i ponownie art. 120 ust. 1 ustawy z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej (jednolity tekst: Dz.U. z 2015 r., poz. 827 z późn. zm.) zalicza się - przy spełnieniu określonych w tejże ustawie warunków - do stażu pracy górniczej uprawniającej do emerytury górniczej z mocy art. 50a ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2015 r., poz. 748 z późn. zm.). Do takiej konkluzji skłania językowa wykładnia powołanych przepisów art. 108 ust. 1 (art. 120 ust. 1, art. 125 ust. 1 i ponownie art. 120 ust. 1) ustawy o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej jako *lex specialis*, wzmocniona dodatkowo wykładnią systemową oraz funkcjonalną (art. 85 ust. 1 oraz art. 2 i art. 32 ust. 1 i 2 Konstytucji RP, z których wynika zakaz ustanawiania takich regulacji ustawowych lub dokonywania takiej wykładni przepisów prawa powszechnie obowiązującego, które dopuszczałyby jakiekolwiek pokrzywdzenie obywatela z powodu wykonywania publicznego obowiązku obrony Ojczyzny).

Mając powyższe na uwadze, Sąd Najwyższy podzielił zarzuty skarżącego podnoszone w ramach kasacyjnej podstawy naruszenia prawa materialnego i z mocy art. 398¹⁵ § 1 oraz art. 108 § 2 w związku z art. 398²¹ k.p.c. orzekł jak w sentencji.

r.g.